

2013

Jaar van de Patrijs

Maja Roodbergen (Sovon)
Cees Witkamp (VBN)

2013 wordt het jaar van de Patrijs.

Waarom Patrijs?

Bekende, kenmerkende soort uit agrarisch gebied

Waarom? De soort kwam vroeger in grote aantallen voor in NL; er werd zelfs op gejaagd
(en in sommige landen nog steeds)
Bijna iedereen heeft de vogel wel eens gezien

Waarom Patrijs?

Interessante soort!

Jaarrond in Nederland, plaatstrouw

Winter in groepen van één of enkele families ('kluchten')

Belangrijk habitat: heggen en ruige perceelranden,
insecten- en kruidenrijke akkers en graslanden

©H.van Diek

... Ondanks (of dankzij?) verborgen leefwijze

... Territorium van ca 2-10 ha, bij hoge dichtheden kleiner dan bij lage dichtheden

Waarom Patrijs?

Broedbiologie:

Paarvorming januari-februari, monogaam

Nest in april-juli, op grond

Veel eieren: 10-16!

Nestvlinders, jongen vliegen al na *ca.* 2 weken

- ... Veel roepactiviteit in februari en maart, wanneer de mannetjes het territorium afbakenen. Dit is het geluid (afspelen)
- ... Nest wordt bebroed door vrouwtje, mannetje op wacht in de buurt
- ... De kuikens verlaten vrijwel direct na uitkomen het nest en kunnen al na ca 2 weken vliegen. Dit is een erg leuk gezicht!

Waarom Patrijs?

Agrarisch gebied is sterk veranderd door intensivering
→ veel soorten van boerenland gaan achteruit

Deze figuur van Sovon laat zien dat het met de broedvogels in NL niet zo slecht gaat, behalve met de agrarische soorten (rode lijn), deze in ca 20 jaar tijd in aantal gehalveerd. Het gaat dan om soorten als de Kneu, Ringmus, Veldleeuwerik, Grutto, Slobeend en vele andere weidevogels.

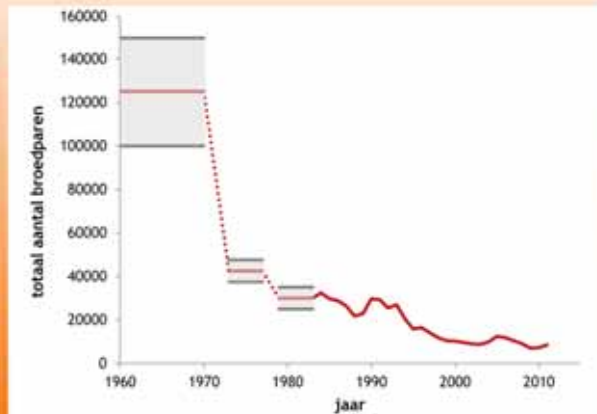

Waarom Patrijs?

Voorheen zeer algemeen, maar sterk in aantal afgenomen, zowel in Nederland...

© H. van Diek

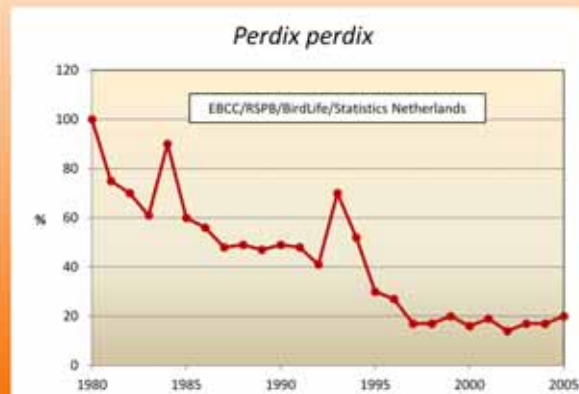

Dit geldt dus ook voor de Patrijs, deze is zelfs de sterkst achteruitgaande soort uit het weidevogelmeetnet van Sovon, waar alle soorten uit akker en grasland worden geteld. In de jaren '60 waren er naar schatting nog ca 125.000 broedparen, begin jaren '70 is dit aantal flink gedaald naar ca 40.000. Nu zijn er nog ongeveer 10.000 paar over.

Waarom Patrijs?

...als in Europa, sinds 1980:
jaarlijkse afname >10%
totale afname 94%

En dat is niet alleen in NL het geval. Ook in de rest van Europa gaat de soort sterk achteruit. De jaarlijkse afname is in de laatste 20 jaar zelfs versneld

Oorzaken

In het buitenland reeds veel ecologisch onderzoek gedaan.

Belangrijkste oorzaken voor achteruitgang:

- lage kuikenoverleving
- predatie nesten en broedende hennen
- lage winteroverleving

De Patrijs is dus al langere tijd aan het afnemen

In de periode voor 1970/1980 speelde vooral een afname in kuikenoverleving een rol
Daarna zijn daarbovenop nog eens een verhoogde predatiekans en een lage winteroverleving gekomen

Oorzaken

Schaalvergroting: minder heggen en ruige perceelranden, minder variatie in gewassen → minder voedsel en dekking

©R. Slaterus

Zo'n akker als dit heeft Patrijzen natuurlijk weinig te bieden

Oorzaken

Pesticiden → weinig insecten voor kuikens, weinig onkruiden voor volwassen vogels

Zowel herbiciden als insecticiden

Oorzaken

Predatie nesten → lager nestsucces, lagere overleving van broedende hennen

De predatie van nesten en daarbij soms broedende hennen lijkt in Frankrijk, Engeland en Duitsland te zijn toegenomen. Dit zorgt voor een lager nestsucces en een lagere overleving van broedende hennen. Hier een foto van een opgezet tafereel van een Vos met Patrijs, uit Engeland

Waarom Patrijs?

Maar...

weinig bekend over de soort in Nederland

Uit andere landen is dus al veel bekend over de oorzaken van achteruitgang bij Patrijzen, maar in NL is er weinig onderzoek naar de soort gedaan. Vermoedelijk spelen hier dezelfde factoren een rol, maar in welke mate is onduidelijk. De situatie in Nederland kan weer anders zijn dan in andere landen, alleen al omdat de landbouw hier zo mogelijk nog sterker is geïntensiveerd

Daarom is

2013

Jaar van de Patrijs

Daarom is 2013 uitgeroepen tot het Jaar van de Patrijs

Jaar van de Patrijs

Doelstellingen:

1. Vergroten kennis levenscyclus Patrijs voor bescherming
2. Aandacht vragen voor bescherming Patrijs

Jaar van de Patrijs

Wat gaat er gebeuren?

- Publiciteit en voorlichting
- Voorbeeldprojecten
- Populatie tellingen

Jaar van de Patrijs

Publiciteit en voorlichting

- Website Jaar van ...
- Flyers & stickers
- Lezingen

2013: Jaar van de

Patrijs

Tel mee!

www.jaarvandepatrijs.nl

Jaar van de Patrijs

Voorbeeldprojecten

- Wens: aantal gebieden met meerjarige voorbeeldprojecten
- Maatregelen uitvoeren ter verbetering leefgebied
- Evalueren effectiviteit maatregelen
- Zenderen (ism SWGK)

In deze gebieden zullen maatregelen ten behoeve van de Patrijs worden uitgevoerd en vervolgens geëvalueerd.

Dit kan door middel van telingen, maar liever nog door de Patrijzen te zenderen, waardoor deze gedurende een langere periode kunnen worden gevolgd. Dan kan onder andere worden bepaald in welke mate ze gebruik maken van de genomen maatregelen. Eind 2012 willen we samen met werkgroep Grauwe kiekendief in het kader van een pilot proberen in Groningen enkele patrijzen te vangen en te zenderen.

Jaar van de Patrijs

Populatie tellingen

Met deze tellingen wordt meer inzicht verkregen over:

- Verspreiding en dichtheden
- Jongenproductie en overleving
- Relatie met biotoop

©H.van Diek

Een heel belangrijk onderdeel want hier kan iedereen aan meedoen!

Jaar van de Patrijs

Populatie tellingen

In 2012 zijn in *ca.* 60 gebieden testtellingen uitgevoerd

Evaluatie d.m.v. enquête

→ verbeterde telmethode

Dit jaar is de telmethodiek uitgebreid getest. Er zijn testtellingen uitgevoerd en de tellers hebben een enquête over de methodiek en telflyer ingevuld. Hieruit is een verbeterde telmethode ontwikkeld met een nieuwe handleiding en telflyer die van de website kunnen worden gedownload

Jaar van de Patrijs

Populatietellingen

1. Voorjaar: 15 feb – 31 mrt
2. Nazomer: 1-30 sept
3. Winter: 1 dec – 1 feb (bij sneeuw)
 - Minimaal 1 basistelling in voorjaar én nazomer
 - Daarnaast eventueel extra tellingen (graag!), en in voorjaar avondtelling met afspelen geluid

Hoe ziet deze methode eruit?

Er zijn 3 telperiodes:...

De voorjaartelling levert een betrouwbare schatting van de aantallen broedparen, omdat de Patrijzen dan goed zichtbaar zijn.

De najaartelling is belangrijk omdat dan jongen kunnen worden waargenomen en dus de jongeproductie kan worden bepaald. Daarnaast kan door een vergelijking met de aantallen in het voorjaar de overleving worden bepaald.

Door aantallen in voorjaar met aantallen in nazomer te vergelijken kun je overleving in broedseizoen inschatten. Door aantal jongen in nazomer te tellen kun je jongenproductie bepalen

Je mag dus meerdere tellingen uitvoeren, bij sneeuw ook in winter, in voorjaar ook in de avond met geluid

Telling in voorjaar en zomer moet vergelijkbaar zijn. Adhv vergelijkingen in beide perioden kun je een inschatting maken van de overleving in het voorjaar.

Jaar van de Patrijs

Populatie tellingen

Werkwijze:

- Gebied afspeuren op Patrijzen
- Waarnemingen intekenen, onderscheid maken in man/vrouw/juveniel
- Perceelkenmerken noteren

Door onderscheid te maken tussen jongen en volwassen vogels kun je vaststellen hoeveel jongen er groot worden

Door perceelkenmerken te noteren weten we in welk type percelen de Patrijzen te vinden zijn

Volwassen Patrijzen zijn goed te herkennen aan de kenmerkende buikvlek en oranje kop, ook belangrijk bij onderscheid man-vrouw. In vlucht zijn patrijzen duidelijk te herkennen aan roodbruine buitenste staartpenen en de vorm van de staart (bij fazant langer en puntig). Kwartels zijn een stuk kleiner. Kop bij man meer roestbruin, vlek groter. Vrouw heeft een lichte wenkbrouwstreek.

Herkenning

Ook aan de rug is het onderscheid man vrouw te maken (volgens literatuur betrouwbaarste kenmerk! Maar moeilijk te zien op afstand); vrouwen hebben horizontale dwarsstrepen op vleugeldekveren (aanwijzen)

Herkenning

Nest (zeer moeilijk te vinden)

5 dagen

6 weken

8 weken

Na ca. 8 weken zijn jongen even groot als ouders

Nest is goed verscholen en zeer moeilijk te vinden

Laatste foto: zo zullen de juvenielen er tijdens de zomertelling ongeveer uitzien. Ze zijn dan ongeveer even groot als de ouders. Te onderscheiden van kwartels door grijze tekening op kop, maar vooral door grootte en aanwezigheid herkenbaar ouderpaar.

Andere gegevens

Voor dichtheid en verspreiding worden verder gebruikt:

- Atlas
- Landelijke telprojecten
- Waarneming.nl

Ook gegevens uit andere projecten zullen worden gebruikt om de aantallen en/of verspreiding zo goed mogelijk te bepalen.

Dank!

Aan alle 'testtellers'

Aan de fotografen:

- Eckhard Gottschalk
- Geoff Gradwell
- Piet Peijs
- Harvey van Diek
- Menno Hornman
- Roy Slaterus
- Arjan Boele

Maak er een mooi jaar van!